

Верховний
Суд

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ, ЩО ВИНИКАЮТЬ ПРИ ПРИЗНАЧЕННІ ПОКАРАННЯ В СУДАХ АПЕЛЯЦІЙНОЇ ІНСТАНЦІЇ

Суддя Верховного Суду
Яковлева С. В.

ПОКАРАННЯ

- є заходом примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні злочину
- полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого.
- має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених, та запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами.
- не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність.

ЗАСАДИ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ (СТ.65 КК)

- у межах, установлених у санкції статті (санкції частини статті) КК, що передбачає відповідальність за вчинений злочин;
- відповідно до положень КК;
- враховуючи ступінь тяжкості вчиненого злочину, особу винного та обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання;
- необхідне й достатнє для виправлення особи та попередження нових злочинів.
- Судове рішення повинно бути законним, обґрунтованим і вмотивованим (ст. 370 КПК).

ОБҐРУНТУВАННЯ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ

- Ступінь тяжкості вчиненого злочину (ч. 1 ст. 12 КК - залежно від ступеня тяжкості злочини поділяються на злочини невеликої тяжкості, середньої тяжкості, тяжкі та особливо тяжкі);
- Обставини вчинення та об'єкт злочину
- Дані про особу обвинуваченого
- Зміст досудової доповіді
- Обставини, що пом'якшують покарання (ст. 66 КК)
- Обставини, що обтяжують покарання (ст.67 КК)
- Врахування погашеної чи знятої судимості при вирішенні будь-яких питань, у тому числі і при характеристиці особи, суперечить самій суті інституту припинення судимості і є неприпустимим

Постанова ККС у справі № 344/8485/18

ЦІЛІ ПОКАРАННЯ (СТ. 50 КК)

- Покарання має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами.
- Покарання не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність.

ПОМ'ЯКШУЮЧІ ОБСТАВИНИ

- Сам по собі молодий вік не може бути визнаний пом'якшуючою обставиною. Але такою обставиною може бути визнана, зокрема, відсутність життєвого досвіду.
- Для неповнолітніх пом'якшуючими обставинами можуть бути визнані: неналежні умови виховання, антисоціальна спрямованість поведінки батьків.
- До пом'якшуючих обставин можна віднести:
  - ✓ наявність членів сім'ї або інших осіб, які перебувають на утриманні або потребують підтримки;
  - ✓ здатність особи підпадати під чужий вплив;
  - ✓ інші психічні та психологічні особливості;
  - ✓ наявність хвороб, які не підпадають під збіг обставин.
- Публічне вибачення як одна з обставин, що пом'якшує покарання, яка не передбачена законом – співвідношення з дієвим каяттям.

ЩИРЕ КАЯТТЯ

- Щире каяття, характеризуючи ставлення винної особи до вчиненого нею злочину, означає, що особа визнає свою вину, дає правдиві показання, щиро жалкує про вчинене, негативно оцінює злочин, бажає виправити ситуацію, що склалася, співчуває потерпілому, демонструє готовність понести заслужене покарання
- Постанова ВС у справі № 643/13256/17 (провадження № 51-2221км19)
- Щире каяття як обставина, що пом'якшує покарання, має місце і в тому випадку, коли засуджений не погоджується з кваліфікацією своїх дій
- Постанова ВС у справі № 334/5670/18 (провадження № 51-4378км19)
- Факт визнання засудженим своєї вини у вчиненні кримінального правопорушення, не може безумовно свідчити про щире каяття з приводу вчиненого як обставину, що пом'якшує покарання. Адже щире каяття передбачає, окрім визнання особою факту вчинення кримінальних протиправних діянь, ще й щирий жаль з цього приводу та осуд своєї поведінки
- Постанова ВС у справі № 520/16394/16-к (провадження № 51-26км18)

АКТИВНЕ СПРИЯННЯ РОЗКРИТТЮ ЗЛОЧИНУ

- Активне сприяння розкриттю злочину як обставина, що пом'якшує покарання, означає добровільну допомогу слідству будь-яким чином: повідомлення правоохоронним органам або суду фактів у справі, надання доказів, інших відомостей про власну кримінальну діяльність чи діяльність інших осіб, викриття інших співучасників, визначення ролі кожного з них у вчиненні злочину, надання допомоги в їх затриманні, видача знарядь і засобів вчинення злочину, майна, здобутого злочинним шляхом. Визнання засудженим своєї вини та надання правдивих показань не підтверджує наявності такої обставини, що пом'якшує покарання, як активне сприяння розкриттю злочину
- Постанова ВС у справі № 263/15605/17 (провадження № 51-4234км20)

ОБСТАВИНИ, ЩО ОБТЯЖУЮТЬ ПОКАРАННЯ (СТАН АЛКОГОЛЬНОГО СП'ЯНІННЯ)

- Може бути підтверджено висновком щодо результатів медичного огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, долученим до матеріалів провадження в оригіналі.
- На достовірність і допустимість як доказу не впливає відсутність підпису на одному з трьох примірників висновку, складеного в закладі охорони здоров'я, що відповідно до законодавства мав бути виданий під підпис поліцейському, який доставив обвинуваченого на огляд, оскільки цей документ містить всю необхідну інформацію про освідування обвинуваченого на стан сп'яніння, підписаний лікарем, скріплений його особистою печаткою та штампом медичної установи.

ОБСТАВИНИ, ЩО ОБТЯЖУЮТЬ ПОКАРАННЯ (СТАН АЛКОГОЛЬНОГО СП'ЯНІННЯ)

- Не долучення до матеріалів кримінального провадження копії сертифіката відповідності та свідоцтва про повірку технічного засобу, який використовувався в медичному закладі під час медичного огляду обвинуваченого з метою виявлення в нього стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, не тягне визнання акта медичного огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів недопустимим доказом

Постанова ВС від 20.09.2022 у справі № 711/2189/21
(провадження № 51-1704км22)

ОБСТАВИНИ, ЩО ОБТЯЖУЮТЬ ПОКАРАННЯ (РЕЦИДИВ ЗЛОЧИНІВ)

Якщо рецидив злочинів утворює одночасно і їх повторність, передбачену у статті чи частині статті Особливої частини КК України як ознака злочину, що впливає на його кваліфікацію, то за змістом ч. 4 ст.67 КК України суд не може ще раз врахувати ні повторності, ні рецидиву злочину при призначенні покарання як обставину, що його обтяжує.

Постанова Верховного Суду (*справа № 203/921/16-к*)

УРАХУВАННЯ ПОЗИЦІЇ ПОТЕРПІЛОГО

- Надання суттєвої матеріальної підтримки потерпілому як обставина, яка має враховуватися судом.
- У разі врахування судом позиції потерпілого щодо виду і розміру покарання це має бути мотивовано у судовому рішенні.
- Емоціональна поведінка потерпілого не має впливати на призначення покарання!

ВИЗНАЧЕННЯ ВИДУ ТА РОЗМІРУ ПОКАРАННЯ МІЖ МІНІМАЛЬНИМ І МАКСИМАЛЬНИМ, ПЕРЕДБАЧЕНИМ САНКЦІЄЮ

- Ст. 65 КК
- Більш суворий вид покарання за наявності альтернативної санкції та розмір покарання, що не є мінімальним, може призначатися лише за наявності належного обґрунтування
- Якщо санкція закону, за яким особу визнано винною, нарівні з позбавленням волі на певний строк передбачає більш м'які види покарання, при постановленні вироку потрібно обговорювати питання про призначення покарання, не пов'язаного з позбавленням волі. У разі обрання покарання у виді позбавлення волі це рішення повинно бути вмотивовано у вироку

ОСНОВНІ ПОКАРАННЯ (СТ. 52 ККУ)

Може бути призначено лише одне основне покарання, передбачене в санкції статті (санкції частини статті) ККУ:

- громадські роботи
- виправні роботи
- службові обмеження для військовослужбовців
- арешт
- обмеження волі
- тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців
- позбавлення волі на певний строк
- довічне позбавлення волі

ДОДАТКОВІ ПОКАРАННЯ

- позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу
- конфіскація майна.
- Штраф та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю можуть застосовуватися як основні, так і як додаткові покарання.

ОСОБЛИВОСТІ ПРИЗНАЧЕННЯ ШТРАФУ (Ч. 2 СТ. 53 КК)

- За вчинення злочину, за який передбачене основне покарання у виді штрафу понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, розмір штрафу, що призначається судом, не може бути меншим за розмір майнової шкоди, завданої злочином, або отриманого внаслідок вчинення злочину доходу, незалежно від граничного розміру штрафу, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини цього Кодексу.
- Суд, встановивши, що такий злочин вчинено у співучасті і роль виконавця (співвиконавця), підбурювача або пособника у його вчиненні є незначною, може призначити таким особам покарання у виді штрафу в розмірі, передбаченому санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини цього Кодексу, без урахування розміру майнової шкоди, завданої злочином, або отриманого внаслідок вчинення злочину доходу.

ПРИЗНАЧЕННЯ ШТРАФУ НЕПОВНОЛІТНІМ (СТ. 99 КК)

- Штраф застосовується лише до неповнолітніх, що мають самостійний дохід, власні кошти або майно, на яке може бути звернене стягнення.
- Розмір штрафу, в тому числі за вчинення злочину, за який передбачено основне покарання лише у виді штрафу понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, встановлюється судом залежно від тяжкості вчиненого злочину та з урахуванням майнового стану неповнолітнього в межах до п'ятисот встановлених законодавством неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.
- До неповнолітнього, що не має самостійного доходу, власних коштів або майна, на яке може бути звернене стягнення, засудженого за вчинення злочину, за який передбачено основне покарання лише у виді штрафу понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, може бути застосовано покарання у виді громадських робіт або виправних робіт згідно з положеннями статей 100, 103 ККУ.

ПРИЗНАЧЕННЯ ДОДАТКОВОГО ПОКАРАННЯ

- Додаткове покарання у виді позбавлення права займатися певною діяльністю (керувати транспортним засобом) повинно призначатися особі з урахуванням даних, що характеризують особу обвинуваченого, а також обставин кримінального правопорушення. Обставини, які свідчать про те, що позбавлення особи спеціального права суттєво ускладнює пошуки нової роботи та вирішення побутових питань, мають бути підтверджені доказами, а отримана обвинуваченим освіта та спеціальність не пов'язані з необхідністю керувати транспортними засобами

Постанова ВС у справі № 367/6235/18

ПРИЗНАЧЕННЯ ДОДАТКОВОГО ПОКАРАННЯ

- Якщо у санкції статті перераховано основні альтернативні покарання у виді штрафу, виправних робіт, арешту, обмеження волі, а також вказано додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, перед яким стоїть такий знак пунктуації, як кома, вказує на те, що таке додаткове покарання є обов'язковим щодо призначення будь-якого з альтернативних основних покарань, зазначених у санкції статті. Незастосування такого виду покарання є неправильним застосуванням закону України про кримінальну відповідальність

Постанова ВС від 15.03.2023 у справі № 404/7774/21

ПРИЗНАЧЕННЯ ДОДАТКОВОГО ПОКАРАННЯ

- Якщо додаткове покарання передбачається в санкції статті Особливої частини КК як обов'язкове, то суд може його не призначити лише за наявності підстав, передбачених ч. 2 ст. 69 КК.
- Оскільки у санкції ч. 3 ст. 286 КК передбачається призначення обов'язкового додаткового покарання у виді позбавлення права керувати транспортними засобами на строк до трьох років, то суд зобов'язаний призначити засудженому це додаткове покарання, якщо відсутні підстави для призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом.

Постанова ВС від 16.02.2023 у справі № 748/479/20

ПРИЗНАЧЕННЯ ДОДАТКОВОГО ПОКАРАННЯ

- У випадку, коли санкцією відповідної частини статті Особливої частини КК України передбачено можливість призначення особі додаткового покарання у виді позбавлення права керувати транспортними засобами, суд, визнаючи особу винуватою у вчиненні відповідного кримінального правопорушення, має право призначити цій особі таке додаткове покарання незалежно від того, чи обвинувачений отримував раніше посвідчення на право керування транспортними засобами взагалі або щодо транспортних засобів певної категорії зокрема.
- Це правило стосується і додаткового покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади та займатися певною діяльністю.

Постанови ОП ККС від 4.09.2023 р. у справах № 702/301/20 та № 404/2081/22

ПОЗБАВЛЕННЯ ПРАВА ОБІЙМАТИ ПЕВНІ ПОСАДИ АБО ЗАЙМАТИСЯ ПЕВНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

- може бути призначене лише у тих випадках, коли вчинення злочину було пов'язане зі службовим становищем підсудного або із зайняттям ним певною діяльністю.
- суд має чітко вказати у вирокі ті конкретні посади, право обіймати які позбавляється засуджений, або конкретний вид діяльності, права займатися якою він позбавляється.

Постанова ВС у справі № 753/12073/15-к

(провадження № 51-2250 км 18)

ПРИЗНАЧЕННЯ БІЛЬШ М'ЯКОГО ПОКАРАННЯ, НІЖ ПЕРЕДБАЧЕНО ЗАКОНОМ

- ст. 69 КК
- ст. 69-1 КК
- Обмеження щодо застосування ст. 69 КК при засудженні:
- за корупційне кримінальне правопорушення, кримінальне правопорушення, пов'язане з корупцією,
- кримінальні правопорушення, передбачені статтями 403, 405, 407, 408, 429 ККУ, вчинене в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці,
- за катування, вчинене представником держави, у тому числі іноземної

ПРИЗНАЧЕННЯ БІЛЬШ М'ЯКОГО ПОКАРАННЯ, НІЖ ПЕРЕДБАЧЕНО ЗАКОНОМ

- За вчинення кримінального правопорушення, за яке передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, суд з підстав, передбачених цією частиною, може призначити основне покарання у виді штрафу, розмір якого не більше ніж на чверть нижчий від найнижчої межі, встановленої в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу.
- Суд може не призначати додаткового покарання, що передбачене в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу як обов'язкове, за винятком випадків призначення покарання за вчинення кримінального правопорушення, за яке передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

ПРИЗНАЧЕННЯ БІЛЬШ М'ЯКОГО ПОКАРАННЯ, НІЖ ПЕРЕДБАЧЕНО ЗАКОНОМ (СТ. 69 КК)

- При призначенні більш м'якого покарання, ніж передбачено законом (ст. 69 КК), необхідно враховувати наявність зв'язку між пом'якшуючими обставинами і метою та/або мотивами злочину, роллю, яку виконувала особа, визнана винуватою у вчиненні злочину, її поведінкою під час вчинення злочину та іншими факторами, які безпосередньо впливають на суспільну небезпеку злочину та/або небезпечність винуватця.
- Окрім того, необхідно встановити, що відповідні пом'якшуючі обставини істотно знизили тяжкість вчиненого злочину

Постанова ВС у справі № 591/2221/19

(провадження № 51-4503км19)

ПРИЗНАЧЕННЯ БІЛЬШ М'ЯКОГО ПОКАРАННЯ, НІЖ ПЕРЕДБАЧЕНО ЗАКОНОМ (СТ. 69 КК)

- Обставини (сукупність обставин), які пом'якшують покарання, повинні бути не лише формальними, а мають стосуватися конкретних ознак складу кримінального правопорушення, у вчиненні якого обвинувачується засуджений, а також обставин його вчинення, безпосередньо впливаючи на суспільну небезпеку кримінального правопорушення, та/або особи, яка його вчинила (зокрема, ролі особи у вчиненні кримінального правопорушення, її поведінки під час виконання об'єктивної сторони, мотиву та мети вчинення кримінального правопорушення). Якщо засуджений у співучасті з іншими особами, які були озброєні вогнепальною зброєю, вчинив розбій із проникненням у житло, безпосередньо не застосовував насильство до потерпілих, то це характеризує ступінь його участі у вчиненні розбою, однак не може враховуватися як обставина, що пом'якшує покарання, під час вирішення питання про можливість застосування ст. 69 КК.

Постанова ККС ВС від 07.02.2023 у справі № 187/1548/15-к

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА НАЯВНОСТІ ОБСТАВИН, ЩО ПОМ'ЯКШУЮТЬ ПОКАРАННЯ

За наявності обставин, що пом'якшують покарання, відсутності обставин, що обтяжують покарання, а також при визнанні обвинуваченим своєї вини, строк або розмір покарання не може перевищувати двох третин максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбаченого відповідною санкцією статті КК (стаття 69-1 КК).

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА НЕЗАКІНЧЕНИЙ ЗЛОЧИН І ЗЛОЧИН, ВЧИНЕНИЙ У СПІВУЧАСТІ

- При призначенні покарання за незакінчене кримінальне правопорушення суд враховує ступінь тяжкості вчиненого особою діяння, ступінь здійснення кримінально протиправного наміру та причини, внаслідок яких кримінальне правопорушення не було доведено до кінця.
- За вчинення готування до злочину строк або розмір покарання не може перевищувати половини максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) КК.
- За вчинення замаху на кримінальне правопорушення строк або розмір покарання не може перевищувати двох третин максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) КК.

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА НЕЗАКІНЧЕНИЙ ЗЛОЧИН І ЗЛОЧИН, ВЧИНЕНИЙ У СПІВУЧАСТІ

- Довічне позбавлення волі за вчинення готування до злочину та вчинення замаху на злочин не застосовується, крім випадків вчинення злочинів проти основ національної безпеки України, проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку
- При призначенні покарання співучасникам кримінального правопорушення суд, керуючись положеннями ст. 65-67 КК, враховує характер та ступінь участі кожного з них у вчиненні кримінального правопорушення.

ВРАХУВАННЯ ГЕНДЕРНИХ АСПЕКТІВ ПРИ ПРИЗНАЧЕННІ ПОКАРАННЯ

- Особливості призначення окремих видів покарань жінкам, які перебувають у стані вагітності, мають дітей певного віку;
- Пункт 4 частини 1 ст. 66 КК - вчинення злочину жінкою в стані вагітності як обставина, яка пом'якшує покарання;
- Ст. 79 КК - Звільнення від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років.

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ НЕПОВНОЛІТНІМ

- Покарання призначається з урахуванням особливостей, передбачених розділом 15 КК
- Крім обставин, передбачених у статтях 65-67 КК, суд враховує умови життя та виховання, вплив дорослих, рівень розвитку та інші особливості особи неповнолітнього.
- При призначенні покарання неповнолітньому за сукупністю злочинів або вироків остаточне покарання у виді позбавлення волі не може перевищувати п'ятнадцяти років

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА ТЯЖКІ ТА ОСОБЛИВО ТЯЖКІ НАСИЛЬНИЦЬКІ ЗЛОЧИНИ

Довічне позбавлення волі:

- не застосовується до осіб, що вчинили злочини у віці до 18 років і до осіб у віці понад 65 років, а також до жінок, що були в стані вагітності під час вчинення злочину або на момент постановлення вироку;
- Сукупність злочинів та сукупність вироків – лише принцип поглинання;
- Правила ч. 2, 3 ст. 68 КК щодо зниження максимальної межі покарання за незакінчений злочин не застосовуються.

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА ТЯЖКІ ТА ОСОБЛИВО ТЯЖКІ НАСИЛЬНИЦЬКІ ЗЛОЧИНИ

Максимальні строки позбавлення волі:

- Сукупність злочинів – 15 років;
- Сукупність вироків – 25 років;
- Неповнолітнім – 10 років, за особливо тяжкий злочин, пов'язаний з умисним позбавленням життя, а за сукупністю злочинів і вироків – 15 років.

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ НА ПІДСТАВІ УГОД

Ч. 5 ст. 65 КК - У випадку затвердження вироком угоди про примирення або про визнання вини суд призначає покарання, узгоджене сторонами угоди.

КОНФІСКАЦІЯ МАЙНА

- Передбачена ст. 51 та 52 КК як одне із додаткових покарань, яке може бути застосовано до осіб, визнаних винними у вчиненні злочину, у випадках, передбачених КК.
- Полягає в примусовому безоплатному вилученні у власність держави всього або частини майна, яке є власністю засудженого. Конфіскація майна встановлюється за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини і може бути призначена лише у випадках, спеціально передбачених в Особливій частині КК.

КОНФІСКАЦІЯ МАЙНА

- Корисливим тяжким або особливо тяжким злочином може бути визнаний будь-який із злочинів, визначених у частинах 4 чи 5 ст. 12 КК, якщо його вчинено із корисливих спонукань. Під корисливими спонуканнями слід розуміти бажання винного одержати внаслідок вчинення злочину матеріальні блага для себе або інших осіб, одержати чи зберегти певні майнові права, уникнути матеріальних витрат чи обов'язків або досягти іншої матеріальної вигоди.
- Відсутність корисливого мотиву виключає застосування додаткової міри покарання у виді конфіскації майна навіть за умови, що воно передбачено санкцією цієї статті як обов'язкове, є безпідставним. (Постанова ВС у справі № 418/689/16-к)

СПЕЦІАЛЬНА КОНФІСКАЦІЯ

- полягає у примусовому безоплатному вилученні за рішенням суду у власність держави грошей, цінностей та іншого майна у випадках, визначених КК, за умови вчинення умисного злочину або суспільно небезпечного діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною цього Кодексу, за які передбачено основне покарання у виді позбавлення волі
- застосовується у разі, якщо гроші, цінності та інше майно були підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення злочину, крім тих, що повертаються власнику (законному володільцю), який не знав і не міг знати про їх незаконне використання.

СПЕЦІАЛЬНА КОНФІСКАЦІЯ

Гроші, цінності..., інше майно, підлягають спеціальній конфіскації у третьої особи, якщо вона набула таке майно від підозрюваного, обвинуваченого, особи, яка переслідується за вчинення суспільно небезпечного діяння у віці, з якого не настає кримінальна відповідальність, або в стані неосудності, чи іншої особи безоплатно, за ринкову ціну або за ціну, вищу чи нижчу ринкової вартості, і знала або повинна була і могла знати, що таке майно відповідає будь-якій із ознак, зазначених у пунктах 1 – 4 ч. 1 ст.96-2

СПЕЦІАЛЬНА КОНФІСКАЦІЯ

Не виключається в цілому можливість застосування спеціальної конфіскації навіть у тих випадках, коли конфіскація майна, з огляду на його вартість, виглядає набагато суворішим заходом, ніж призначене покарання. Однак у таких випадках суд має навести належні аргументи, які обґрунтовують, з урахуванням обставин конкретної справи, що такий захід не порушуватиме наведені вище стандарти ЄСПЛ. При цьому до уваги можуть братися: вартість майна, що підлягає конфіскації, законність чи незаконність його походження; тяжкість і характер вчиненого злочину; наявність, розмір і характер завданої шкоди або шкоди, яка потенційно могла бути завдана злочином; вид і розмір призначеного покарання, тощо.

Постанова ВС у справі № 366/1872/17
(провадження № 51-1916км18)

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА СУКУПНІСТЮ ЗЛОЧИНІВ

- Призначається покарання (основне і додаткове) за кожний злочин окремо;
- Визначається остаточне покарання шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим або шляхом повного чи часткового складання призначених покарань;
- Остаточне покарання визначається в межах, встановлених санкцією статті (санкцією частини статті), яка передбачає більш суворе покарання. Або у межах максимального строку, встановленого для даного виду покарання;
- До основного покарання, призначеного за сукупністю злочинів, можуть бути приєднані додаткові покарання, призначені судом за злочини, у вчиненні яких особу було визнано винною.

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА СУКУПНІСТЮ ВИРОКІВ

- До покарання, призначеного за новим вироком, повністю або частково приєднується невідбута частину покарання за попереднім вироком.
- Загальний строк покарання не може перевищувати максимального строку, встановленого для даного виду покарання.
- При складанні покарань у виді позбавлення волі загальний строк покарання, остаточно призначеного за сукупністю вироків, не повинен перевищувати п'ятнадцяти років, а у випадку, якщо хоча б один із злочинів є особливо тяжким, загальний строк позбавлення волі може бути більшим п'ятнадцяти років, але не повинен перевищувати двадцяти п'яти років.
- При складанні покарань у виді довічного позбавлення волі та будь-яких менш суворих покарань загальний строк покарання, остаточно призначеного за сукупністю вироків, визначається шляхом поглинення менш суворих покарань довічним позбавленням волі.

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА СУКУПНІСТЮ ВИРОКІВ

- Призначене хоча б за одним із вироків додаткове покарання або невідбута його частина за попереднім вироком підлягає приєднанню до основного покарання, остаточно призначеного за сукупністю вироків.
- Остаточне покарання за сукупністю вироків, крім випадків, коли воно визначається шляхом поглинення одного покарання іншим, призначеним у максимальному розмірі, має бути більшим від покарання, призначеного за новий злочин, а також від невідбутої частини покарання за попереднім вироком.
- Якщо засуджений після постановлення вироку, але до повного відбуття покарання вчинив два або більше злочинів, суд призначає покарання за ці нові злочини за правилами, передбаченими у статті 70 КК, а потім до остаточного покарання, призначеного за сукупністю злочинів, повністю чи частково приєднує невідбуту частину покарання за попереднім вироком у межах, встановлених КК.

РОЗМЕЖУВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ СТ. СТ. 70 ТА 71 КК

- При визначенні того, які з правил призначення остаточного покарання (за сукупністю злочинів чи за сукупністю вироків) підлягають застосуванню за наявності іншого обвинувального вироку (вироків) щодо цієї ж особи, слід керуватися саме часом постановлення попереднього вироку, а не часом набрання ним законної сили:
- а) якщо злочин (злочини), за який (які) засуджено особу в цьому кримінальному провадженні, було вчинено до *постановлення* попереднього вироку, то остаточне покарання призначається за правилами, передбаченими ч. 4 ст. 70 КК (за сукупністю злочинів);
- б) якщо злочин (злочини), за який (які) засуджено особу в цьому кримінальному провадженні було вчинено після *постановлення* попереднього вироку, але до повного відбуття покарання, то остаточне покарання призначається за правилами, передбаченими ст. 71 КК (за сукупністю вироків).

РОЗМЕЖУВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ СТ. СТ. 70 ТА 71 КК

При цьому скасування судом апеляційної інстанції такого попереднього вироку в частині покарання з підстав неправильного звільнення від відбування покарання або у зв'язку з необхідністю призначити більш суворе покарання не перешкоджає застосуванню ст. 71 КК, оскільки в такому разі апеляційний суд не спростовує висновків суду першої інстанції щодо винуватості особи у вчиненні злочину і не скасовує вирок в цій частині, а навпаки посилює покарання чи вказує на необхідність його відбування реально.

Постанова ОП ВС від 1 червня 2020 року у справі № 766/39/17

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА СУКУПНІСТЮ ЗЛОЧИНІВ ТА СУКУПНІСТЮ ВИРОКІВ

Коли після постановлення вироку у справі буде встановлено, що засуджений винен ще в кількох злочинах, одні з яких вчинено до, а інші - після постановлення першого вироку, покарання за останнім за часом вироком призначається із застосуванням як ст. 70, так і ст. 71 КК:

спочатку - за правилами ч. 1 ст. 70 КК за сукупністю злочинів, вчинених до постановлення першого вироку;

після цього - за правилами ч. 4 ст. 70 КК.

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА СУКУПНІСТЮ ЗЛОЧИНІВ ТА СУКУПНІСТЮ ВИРОКІВ

Потім - за сукупністю злочинів, вчинених після постановлення першого вироку; і остаточно - за сукупністю вироків відповідно до ч. 1 ст. 71 цього Кодексу

У кримінально-правовій ситуації, коли вчинення нового злочину в період іспитового строку стає фактичною підставою для визнання (скасування) призначеного за попереднім вироком покарання у виді позбавлення волі, від відбування якого звільнялась особа, таким що належить відбувати реально, його самостійне виконання при застосуванні ч. 4 ст. 70 КК не допускається за наявності підстав для подальшого призначення остаточного покарання за правилами ч. 1 ст. 71 вказаного Кодексу.

Постанова ОП ККС від 25.06.2018 у справі № 511/37/16-к

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА СУКУПНІСТЮ ЗЛОЧИНІВ ТА СУКУПНІСТЮ ВИРОКІВ

- Якщо за попереднім вироком особу звільнено від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК), однак встановлено, що до його ухвалення вона вчинила інші кримінальні правопорушення, то вирішення питання про призначення покарання за сукупністю злочинів залежить від того, чи було змінено попередній вирок на момент ухвалення нового, а також від того, яке рішення щодо призначення покарання особі приймає суд у новому вироку. Якщо попередній вирок залишився без змін, а за новим вироком особі призначається покарання, яке вона має відбувати реально, то положення ч. 4 ст. 70 КК щодо призначення остаточного покарання особі з урахуванням попереднього вироку не застосовуються. При цьому кожен вирок (попередній та новий) виконується самостійно.

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА СУКУПНІСТЮ ЗЛОЧИНІВ ТА СУКУПНІСТЮ ВИРОКІВ

Якщо кримінальні правопорушення за новим вироком було вчинено особою до ухвалення декількох попередніх вироків, за які вона засуджена до покарань, що належить відбувати реально, то остаточне покарання призначається на підставі ч. 4 ст. 70 КК за правилами, передбаченими частинами 1-3 цієї статті (шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим або шляхом повного чи часткового складання призначених особі покарань за новим та попередніми вирокami)

Постанова ОП від 15.02.2021 у справі № 760/26543/17
(провадження № 51-3600кмо20)

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА СУКУПНІСТЮ ЗЛОЧИНІВ ТА СУКУПНІСТЮ ВИРОКІВ

- Якщо в діях особи має місце повторність тотожних кримінальних правопорушень, з яких одне або кілька правопорушень було вчинено до ухвалення попереднього вироку, а інше (інші) – після його ухвалення, то спеціальні правила ч. 4 ст. 70 КК не застосовуються. У такому випадку суд кваліфікує кримінальні правопорушення за однією статтею або частиною статті Особливої частини КК та призначає покарання, передбачене її санкцією, а остаточне покарання визначає за правилами ст. 71 КК за сукупністю вироків.

Постанова ОП від 08.02.2021 у справі № 390/235/19

(провадження № 51-2177кмо20)

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА СУКУПНІСТЮ ВИРОКІВ

- Покарання за сукупністю вироків за правилами, передбаченими ч. 1 ст. 71 КК, може бути призначено судом за наявності двох умов:
- 1) кримінальне правопорушення вчинено засудженим «після постановлення вироку, але до повного відбуття покарання» за попереднім вироком;
- 2) на момент призначення покарання за новим вироком засудженим не відбуто частину покарання (основного та/або додаткового) за попереднім вироком.

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА СУКУПНІСТЮ ВИРОКІВ

Відсутність хоча б однієї з цих умов виключає можливість застосування ч. 1 ст. 71 КК під час вирішення питання про призначення покарання за новим вироком. Якщо на момент вчинення особою нового кримінального правопорушення невідбутою частиною покарання за попереднім вироком було основне покарання у виді штрафу (ст. 53 КК), яке на час ухвалення нового вироку вже відбуто, порядок та правила призначення остаточного покарання за сукупністю вироків, визначені положеннями ч. 1 ст. 71, ч. 3 ст. 72 КК, не застосовуються

Постанова ОП від 06.12.2021 у справі № 243/7758/20
(провадження № 51-113кмо21)

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА СУКУПНІСТЮ ЗЛОЧИНІВ ТА СУКУПНІСТЮ ВИРОКІВ

- «Попередній вирок» у відповідності до вимог ч. 1 ст. 71 КК України є вирок або вироки, покарання за якими повністю не відбули особою на час вчинення одного чи декількох нових кримінальних правопорушень.
- У випадку, якщо особа вчинила кримінальне правопорушення, яким їй призначається покарання у виді позбавлення волі, до постановлення двох вироків по інших справах, кожен із яких виконується самостійно, зокрема, по одному із яких призначено покарання у виді позбавлення волі, яке належить відбувати реально, а інший вирок виконується самостійно у зв'язку з призначенням покарання у виді позбавлення волі, але зі звільненням від відбування покарання з випробуванням на підставі ст. 75 КК України, то при призначенні покарання вимоги ч. 4 ст. 70 КК України застосовуються тільки до вироку, яким особу засуджено до позбавлення волі, яке належить відбувати реально.

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА СУКУПНІСТЮ ЗЛОЧИНІВ ТА СУКУПНІСТЮ ВИРОКІВ

Якщо особа вчинила принаймні одне кримінальне правопорушення після постановлення двох попередніх вироків, які виконуються самостійно, і останнім (третім) вироком особі призначається покарання, яке належить відбувати реально, припиняється окреме виконання обох попередніх вироків. Правовою підставою такого припинення щодо першого вироку є положення ч. 3 ст. 78 та ст. 71 КК України, а правовою підставою припинення виконання другого вироку – положення ст. 71 КК України. Остаточне покарання в такому випадку особі призначається на підставі ст. 71 КК України за сукупністю вироків, з урахуванням покарань, призначених за всіма (трьома) výroками.

Постанова ОП ККС від 14.06.2021 у справі №443/806/19
(провадження N 51-5994кмо20)

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА СУКУПНІСТЮ ЗЛОЧИНІВ ТА СУКУПНІСТЮ ДЕКІЛЬКОХ ВИРОКІВ

Якщо після постановлення вироків буде встановлено, що засуджений винен в к.п., частина яких вчинена до постановлення першого вироку, а інша – між першим і другим вироками, то призначення покарання має складатися з наступних етапів:

- 1) Призначення покарання за к.п., вчинене до постановлення попереднього вироку (в т.ч. на підставі ч. 1 ст. 70 КК України);
- 2) Призначення покарання відповідно до ч. 4 ст. 70 КК України за сукупністю к.п., призначених за цим та попереднім вироками,;
- 3) За наявності повторності тотожних к.п., частина з яких вчинені до, а інша частина – після ухвалення попереднього вироку, правила ч. 4 ст. 70 КК України не застосовуються і суд кваліфікує дії особи за однією статтею (частиною статті) КК та призначає покарання, передбачене її санкцією;

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА СУКУПНІСТЮ ЗЛОЧИНІВ ТА СУКУПНІСТЮ ДЕКІЛЬКОХ ВИРОКІВ

- 1) Призначення покарання за к.п., вчинене після постановлення першого вироку, або, якщо вчинено кілька к.п., які не охоплюються однією статтею чи частиною статті КК України, то призначення покарання за кожне к.п. окремо та призначення покарання за сукупністю к.п. на підставі ч. 1 ст. 70 КК України;
- 2) На підставі ст. 71 КК України до покарання, призначеного за к.п., вчинене після постановлення першого вироку, необхідно повністю або частково приєднати невідбуту частину покарання, призначеного в порядку ч. 4 ст. 70 КК України за цим вироком;

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА СУКУПНІСТЮ ЗЛОЧИНІВ ТА СУКУПНІСТЮ ДЕКІЛЬКОХ ВИРОКІВ

- 1) Визначити остаточне покарання відповідно до ч. 4 ст. 70 КК України за сукупністю кримінальних правопорушень шляхом повного або часткового складання покарання, призначеного в порядку ст. 71 КК України за цим вироком, та покарання за другим вироком, або шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим;
- 2) При призначенні покарання за ч. 4 ст. 70 КК України в строк покарання, призначеного за сукупністю кримінальних правопорушень, зараховується покарання, відбуте повністю або частково за попереднім вироком, за правилами, передбаченими в ст. 72 цього Кодексу.

Постанова ОП ККС від 22.01.2024 у справі № 236/4167/20

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА СУКУПНІСТЮ ВИРОКІВ

- У разі засудження особи за кримінальне правопорушення, вчинене в період іспитового строку, визначеного за попереднім вироком, і призначення за новим вироком такого покарання, яке на підставі ч. 3 ст. 72 КК не підлягає складанню з іншими видами покарань при призначенні остаточного покарання за сукупністю вироків, суд, керуючись статтями 71, 72, 75 КК, призначає остаточне покарання, яке має бути більшим як від покарання, призначеного за новий злочин, так і від невідбутої частини покарання за попереднім вироком. Суд призначає остаточне покарання за сукупністю вироків, що складається з поєднання невідбутої частини покарання за попереднім вироком і покарання за новим вироком, та ухвалює рішення про самостійне виконання покарань, які не підлягають складанню одне з одним. У разі вчинення злочину під час іспитового строку покарання, від якого особа була звільнена з випробуванням, вважається невідбутою частиною покарання, що має приєднуватися до покарання за новим вироком.

Постанова ВС від 12.10.2022 у справі № 557/970/21

(провадження № 51-1821км22)

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ З ВИПРОБУВАННЯМ (СТ. 75 КК)

- Звільненню від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК) засудженого, який вчинив новий злочин до відбуття покарання за попереднім вироком, має передувати визначення йому остаточного покарання за сукупністю вироків (ст. 71 КК).
- Якщо за один із злочинів засудженому призначено основне покарання у виді штрафу або позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, які відповідно до ч. 3 ст. 72 КК не підлягають складанню з іншими видами покарань та виконуються самостійно, то звільнення від відбування іншого покарання з випробуванням (ст. 75 КК), яке входить у сукупність вироків, є неприпустимим

Постанова ВС від 26.05.2020 у справі № 243/2528/19
(провадження № 51-6157км19)

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ З ВИПРОБУВАННЯМ (СТ. 75 КК)

Якщо одне з кримінальних правопорушень, за вчинення якого засуджено особу, є корупційним, звільнення від відбування покарання, остаточно призначеного за вироком суду, не застосовується (ст. 75 КК)

Постанова ВС від 05.08.2020 у справі № 734/631/19
(провадження № 51-2243км20)

Пенсійний вік особи, яка вчинила тяжкий злочин, не може виступати основною підставою, для можливості застосування положень ст. 75 КК, без врахування інших пом'якшуючих покарання обставин.

Постанова ВС від 11.02.2020 у справі № 234/403/18
(провадження № 51-2400км19)

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ З ВИПРОБУВАННЯМ (СТ. 75 КК)

- У разі вчинення особою під час іспитового строку нового злочину суди мають розцінювати це як порушення умов застосування ст. 75 КК про звільнення від відбування покарання з випробуванням і призначати на підставі ст. 71 КК остаточне покарання у виді сукупності невідбутої частини покарання за попереднім вироком та покарання за новим вироком.
- У таких випадках повторне звільнення від відбування покарання з випробуванням є неприпустимим постанови ККС від 12.03.2020 у справі № 752/2269/18 (провадження № 51-6221км19), від 27.08.2020 у справі № 127/10266/19 (провадження № 51-2412км20),

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ З ВИПРОБУВАННЯМ (СТ. 75 КК)

Якщо особою вчинено кілька злочинів, які утворюють сукупність, то питання про звільнення її від відбування покарання на підставі закону про амністію вирішується після визначення остаточного покарання за правилами ст. 70 КК

Постанова ККС від 24.02.2020 у справі № 148/871/17
(провадження № 51-3391кмо19)

Звільнення неповнолітнього від покарання на підставі ст. 105 КК здійснюється без призначення йому конкретного покарання, передбаченого санкцією статті закону України про кримінальну відповідальність, за якою його було визнано винуватим

Постанова ККС від 10.06.2020 у справі № 161/7253/18
(провадження № 51-2615км19)

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУТТЯ ПОКАРАННЯ З ВИПРОБУВАННЯМ

- Звільнення від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК) особи, яка вчинила злочин, може застосовуватися судом у разі врахування всіх фактичних обставин кримінального правопорушення.
- Думка потерпілої особи та висновок органу пробації щодо можливості застосування до особи положень ст. 75 КК можуть бути враховані судом у сукупності з обставинами, передбаченими ст. 65 цього Кодексу, під час призначення покарання за вчинене кримінальне правопорушення у мінімальних межах, визначених у санкції статті, однак не є вирішальними під час прийняття судом відповідного рішення

Постанова ВС від 27.10.2020 у справі № 664/2526/19 (провадження 51-3420км20)

- Вчинення особою корупційного кримінального правопорушення, передбаченого, зокрема, ч. 1 ст. 369 КК, унеможлиблює звільнення її від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК) навіть у разі призначення остаточного покарання судом за сукупністю кримінальних правопорушень, одне з яких є не корупційним.

Постанова ВС від 27.09.2021 у справі № 234/1940/20 (провадження № 51-1866км21)

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ З ВИПРОБУВАННЯМ

- Вказівки суду, який розглянув справу в касаційному порядку, є обов'язковими для суду першої чи апеляційної інстанції при новому розгляді кримінального провадження (ч. 2 ст. 439 КПК).
- Якщо апеляційний суд при новому розгляді повністю проігнорував висновки суду касаційної інстанції та залишив поза увагою вказівки, викладені у рішенні касаційного суду, то має місце порушення вимог кримінального процесуального закону, які перешкодили суду ухвалити законне і обґрунтоване судове рішення. Посилання на рішення місцевого суду про звільнення особи від відбування покарання в порядку ст. 78 КК (звільнення від призначеного судом покарання у зв'язку із закінченням іспитового строку) в ухвалі апеляційного суду, який заново розглянув кримінальне провадження після скасування вироку цього суду касаційним судом, не є належним обґрунтуванням доцільності застосування до засудженої особи звільнення від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК)

Постанова ВС у справі № 755/6436/15-к (провадження № 51-1530км18)

ПОСИЛЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ НОВОГО РОЗГЛЯДУ СПРАВИ

Допускається виключно при існуванні двох умов:

- оскарження попереднього вироку в апеляційному порядку прокурором, потерпілим або його представником через обрання занадто м'якого заходу примусу
- прийняття апеляційним судом рішення про скасування вироку саме за вказаними доводами.

Якщо ж вирок було скасовано в апеляційному порядку на інших підставах, власне факт оскарження його через м'якість покарання учасниками процесу зі сторони обвинувачення не усуває процесуальних обмежень, установлених ч. 2 ст. 416 КПК.

Постанова ВС у справі № 137/2191/15-к

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ПОКАРАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ

- Звільнення неповнолітнього від покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру (ст. 105 КК) може бути застосовано у випадку вчинення ним двох тотожних діянь, що утворюють повторність кримінальних правопорушень

Постанова ВС у справі № 161/20070/19 (провадження № 51-5723км20)

- Примусові заходи виховного характеру можуть застосовуватися за вчинення суспільно небезпечного діяння особою, яка досягла 11-річного віку та до досягнення нею віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, лише якщо під час постановлення ухвали про застосування цих примусових заходів така особа перебуває у неповнолітньому віці

Постанова ВС у справі № 303/2121/19 (провадження № 51-4826км20)

- Примусові заходи виховного характеру, передбачені ст. 105 КК, не можуть застосовуватися до особи, яка вчинила кримінальне правопорушення у неповнолітньому віці, однак досягла повноліття на час направлення обвинувального акта до суду або на час судового розгляду кримінального провадження стосовно неї

Постанова ВС у справі № 461/2728/20 (провадження № 51-3201км21)

Верховний
Суд

Дякую за увагу!